

Kiskunsági
Nemzeti Park

GRASSLANDHU

EGYÉB HASZONVÉTELEK NATURA 2000 TERÜLETEN

A természeti területek számos ökoszisztéma-szolgáltatást nyújtanak számunkra, melyek gazdasági, társadalmi és egészségi hasznát az emberiség élvezi. Mértéke pozitívan összefügg a biológiai sokféleséggel. Ilyen szolgáltatások a természetközeli élőhelyek nyújtotta különböző gyógynövények, vadgyümölcsök, gombák, virágos méhlegelő, virágkötészeti alapanyagok (pl. moha, termések) és számos más mellékhasznóvétel. Ide tartozik a területek művelési ágától (gyep- vagy erdőgazdálkodás) eltérő egyéb használati mód, mint például rekreációs vagy sport tevékenység.

Az ökoszisztéma-szolgáltatások mennyisége és száma nagyban függ a területek természeti állapotától és táji diverzitásától. A természetközeli területek jelentős része a Natura 2000 ökológiai hálózatba tartozik és ökoszisztéma-szolgáltatásainak hasznosítása általánosan elterjedt.

Mi az a Natura 2000?

A Natura 2000 az Európai Unió által létrehozott összefüggő ökológiai hálózat, amely a közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok, vadon élő állat- és növényfajok védelmében keresztül biztosítja a biológiai sokféleség megővését, és hozzájárul kedvező természetvédelmi helyzetük fenntartásához, illetve helyreállításához.

A védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területekre vonatkozó szabályokat a 275/2004. (X. 8.) Kormányrendelet (továbbiakban: Natura rendelet) „az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről” tartalmazza.

A Natura 2000 területek lehatárolásának és fenntartásának célja az azokon található, a rendelet 1-3. számú mellékleteiben meghatározott fajok és a 4. számú mellékletben meghatározott élőhelytípusok kedvező természetvédelmi helyzetének megőrzése, fenntartása, helyreállítása, valamint a Natura 2000 területek lehatárolásának alapjául szolgáló természeti állapot, illetve a fenntartó gazdálkodás feltételeinek biztosítása. Ennek értelmében elsődleges célnak kell tekinteni a kedvező természetvédelmi állapot és annak megőrzését szolgáló gazdálkodás fenntartását, minden egyéb hasznóvétel, így például a méhészkedés is, csak másodlagos szempont lehet.

Szabályok Natura 2000 területen

Általános szabály, hogy a Natura 2000 terület fenntartási céljainak elérését nem veszélyeztető vagy nem sértő, és a Natura 2000 terület jelölésekor jogszerűen, végleges engedélynek megfelelően folytatott tevékenység korlátozás nélkül folytatható. A védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen tilos engedély nélkül, vagy az engedélytől eltérő módon olyan tevékenységet folytatni, illetve olyan beruházást végezni, ami a terület védelmi céljainak a megvalósítását akadályozza. Engedélyköteles tevékenységet engedély hiányában, illetve az engedélyben foglaltaktól eltérő módon történő végzését a természetvédelmi hatóság megtiltja. A természetvédelmi hatósági és szakhatósági jogköröket a területileg illetékes megyei kormányhivatal gyakorolja.

Gyógynövény- és gombagyűjtés szabályai:

A vadon termő gyógynövények és gombák gyűjtése erdei hasznóvételnek minősül. Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény szabályozza az erdei hasznóvétel általános szabályait:

A törvény 41. § (1) bekezdése értelmében gomba, vadgyümölcs illetőleg gyógynövény egyéni szükségletet meghaladó, vagy nem állami területen történő gyűjtése csak az erdőgazdálkodó előzetes írásbeli hozzájárulásával gyakorolható.

Fotó: KNP archívum

Fotó: pixabay

Fotó: Puskás József

Az állami erdészet kezelésében álló, védett természeti területnek nem minősülő területen (amennyiben jogszabály másképpen nem rendelkezik) személyenként és naponta legfeljebb 2 kg gyógynövény vagy gomba gyűjtése minősül egyéni szükségletnek. Az egyéni szükséglethez történő gyűjtéshez engedélyre nincs szükség, de fontos tudnivaló, hogy az egyéni szükségletre gyűjtött gyógynövény nem hozható kereskedelmi forgalomba.

Magánterületen az egyéni szükségletet kielégítő gyűjtés csak a terület tulajdonosának, kezelőjének vagy használójának engedélyével történhet. Az egyéni szükségletet meghaladó (akár kereskedelmi célú) gyűjtéshez a nem védett természeti státusszal rendelkező területen az állami erdőgazdálkodótól előzetes írásbeli hozzájárulást kell kérni. Fontos, hogy a gyűjtésre alkalmas erdei tisztások és erdőszélek is a gyűjtés helyének részét képezik.

Védett természeti területen és védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 erdőterületen a természetvédelmi hatóság engedélyre van szükség a gyűjtéshez, a hatósági engedély birtokában kérhető a védett státuszú területet kezelő állami erdészettől a gyűjtési engedély.

Gyűjtés védett természeti területen:

Védett természeti területen, függetlenül annak művelési ágától, a gyógynövény és gomba gyűjtéséhez mindig engedélyt kell kérni, az egyéni szükségletet (2 kg/fő/nap) nem meghaladó mennyiség esetén is. A Természetvédelmi törvény 38. § (1) bekezdése szerint védett természeti területen a természetvédelmi hatóság engedélyre van szükség a gyűjtési tevékenység folytatásához. A gyűjtésre feljogosító hatósági engedély megadásakor a hatóság az érintett területeket és a begyűjteni kívánt mennyiséget egyaránt korlátozhatja. Az engedély kizárólag az abban tételesen felsorolt fajokra és területekre vonatkozik.

Gyűjtés Natura 2000 területen:

Védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen korlátozás nélkül folytatható minden olyan tevékenység, ami a terület fenntartási céljainak elérését nem veszélyeztet, vagy nem sérti. Itt figyelemmel kell lenni a gyűjtés módjára, időpontjára és mennyiségére. Adott gyűjtési időpont egybeeshet fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj költésével, ez esetben a Természetvédelmi törvény szabálya szerint tilos a védett állatfaj egyedének zavarása, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetése. Egyes gyógynövények gyűjtéssel érintett része a föld alatt található, például az orvosi ziliz (*Althaea officinalis*) esetében, ahol a gyökerek kiásása a talajfelszín és a vegetáció sérülésével jár. Függetlenül a természetvédelmi hatósági engedély szükségességétől, a gyűjtő személynek engedélyt kell kérnie a gyűjtésre alkalmas terület tulajdonosától, mivel azt megilleti a használat és a hasznok szedésének joga, mint az adott területen található gyógynövény (vadgyümölcs, gomba is) birtoklása. A rendelkezési jog alapján a tulajdonos a föld birtoklását, használatát, a hasznok szedésének a jogát teljesen, illetve korlátok között átengedheti.

A Natura 2000 terület védelmi céljait sértő és veszélyeztető gyűjtési gyakorlat:

- túlgyűjtés: a mértéktelen gyűjtés veszélyeztetheti a gyűjtéssel érintett faj állományát az élőhelyen, illetve a növényfajhoz kötődő egyéb fajok (pl. tápnövény-specialista rovarfajok) populációját.
- fokozott zavarás: gyűjtés során a fokozott területi jelenlét zavarhatja egyes védett és fokozottan védett állatfajok élettevékenységét, például költését. A fészekről felriasztott madár költési sikeressége csökkenhet, mivel kedvezőtlen időjárás esetén a fészekalj kihűlhet, de a ragadozó állatoknak is jobban ki van téve, amíg a tojó vissza nem tér.
- élőhely károsítása: egyes élőhelyek különösen érzékenyek lehetnek a taposásra és a talajfelszín bolygatására. Amennyiben a gyűjteni kívánt növényi rész a föld felszíne alatt található, a gyűjtés a növényzet és a gyökérzóna sérülésével jár.

Natura 2000 területen tervezett gyűjtést megelőzően célszerű felvenni a kapcsolatot a területileg illetékes nemzeti park-igazgatósággal és tájékoztatni a gyűjtés helyéről, idejéről, valamint a gyűjteni kívánt gomba és/vagy növényfajról.

Etikus gyűjtés:

Védett természeti területen kötelező betartani a természetvédelmi hatóság gyűjtésre vonatkozó előírásait, valamint a Természetvédelmi törvény rendelkezéseit. Nem védett természeti területen is figyelembe kell venni a területre vonatkozó jogi szabályokat, például védett fajok esetében. A gyűjtés során szem előtt kell tartani a fenntarthatósági szempontokat, kerülni kell a faj és a gyűjtőterületek túlhasználatát. A gyűjtés fenntarthatóságának egyik biztosítója a termőhelyek évenkénti váltogatása és a korábbi évek gyűjtésének és hatásának figyelemmel kísérése. Kerülni kell a teljes állomány begyűjtését. A gyűjtést úgy kell végezni, hogy a tevékenység a terület legkisebb bolygatásával járjon, továbbá a gyűjtés az élő szervezeteknek csak használati célnak megfelelő részeire irányuljon.

Védett gomba- és növényfaj gyűjtése:

A védett gomba- és növényfajok egyedeinek veszélyeztetése, engedély nélküli elpusztítása, károsítása, élőhelyeinek veszélyeztetése, károsítása termőhelyüktől függetlenül a Természetvédelmi törvény 42. § (1) bekezdése szerint tilos. A (3) bekezdés értelmében a természetvédelmi hatóság engedélyre van szükség a védett növényfaj egyedének, virágának, termésének vagy szaporításra alkalmas szervének gyűjtéséhez. Fokozottan védett növényfajok esetén a (3) bekezdés szerinti engedély csak természetvédelmi vagy más közérdekből adható meg. A védett fajok körét a 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet „a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről” határozza meg.

A védett és fokozottan védett növényfajokat, valamint egyedeik pénzben kifejezett természetvédelmi értékét az 1. számú melléklet, a védett gomba- és zuzmófajokat, valamint egyedeik pénzben kifejezett természetvédelmi értékét a 9. számú melléklet tartalmazza.

Virágkötészeti alapanyagok gyűjtése:

A moha, zuzmó és egyéb természetes alapanyagok, például az árvalányhaj fajok (*Stipa spp.*) gyűjtésére az eddig ismert szabályok vonatkoznak. Több védett faj található az egyes csoportokban, melyek felismerése nehézségekbe ütközhet, illetve a gyűjtés élőhelyre gyakorolt hatása is eltérő mértékű lehet. Ezért Natura 2000 területen a gyűjtést megelőzően fontos egyeztetni a területileg illetékes nemzeti park igazgatósággal.

A közönséges selyemkóró (*Asclepias syriaca*) termése gyakran használt virágkötészeti alapanyag, azonban fontos tudni, hogy a faj az Európai Unióban fokozott természeti kockázatú jelentő inváziós növényfaj. Ezen fajok körét és a velük kapcsolatos szabályokat az Európai Parlament és a Tanács 2014-ben, a 1143/2014/EU rendelettel szabályozta. A 2015. január 2. óta hatályban lévő rendelet célja, hogy a tagállamok hatékonyabban tudjanak fellépni az inváziósan terjedő, nem őshonos állat- és növényfajok ellen. Magyarország a rendeletet saját jogrendjébe a 408/2016 (XII. 13.) Korm. rendelettel „az idegenhonos inváziós fajok betelepítésének és behurcolásának és terjedésének megelőzéséről és kezeléséről” építette be. A selyemkóró termésének gyűjtése és felhasználása elősegítheti a faj terjedését, ezáltal új helyeken való megtelepedését.

A 408/2016 (XII. 13.) Korm. rendelet 10. § (3) bekezdése és a Természetvédelmi törvény 10. § (4) bekezdése szerint a természetvédelmi hatóság az idegenhonos inváziós fajok terjedését lehetővé tevő tárgyak szállítását, forgalomba hozatalát és tárolását korlátozhatja vagy megtilthatja.

Csigagyűjtés Natura 2000 területen:

Az étkezési célú csigagyűjtésnek régi hagyománya van Magyarországon. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunkkal az éti csiga (*Helix pomatia*) védett állatfaj lett, mivel szerepel az Élőhelyvédelmi Irányelv V. mellékletében, amely azon közösségi jelentőségű állat- és növényfajokat tartalmazza, amelyek vadon történő begyűjtése, valamint hasznosítása igazgatási rendszabályok alá vonható. Ezzel összhangban a faj felkerült „a védett és a fokozottan védett növény- és állatfajokról, a fokozottan védett barlangok köréről, valamint az Európai Közösségben természetvédelmi szempontból jelentős növény- és állatfajok közzétételéről” szóló 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet 2. számú mellékletére, mint védett faj.

Mivel a vadon élő szervezetekre, így a védett fajokra vonatkozó rendelkezések „kiterjednek a faj minden egyedére, annak valamennyi fejlődési szakaszára, alakjára, állapotára, részére”, ezért fontos megjegyezni, hogy az éti csiga esetében a védelem nem terjed ki az élelmezési célra feldolgozott, valamint konzerv csigahúsra, illetőleg a konyhakész csigahúsra, továbbá az üres csigahéjra.

Az éti csiga gyűjtését és hasznosítását a 19/2006. (III. 31.) KvVM rendelet szabályozza, melynek értelmében: - a védetté nyilvánított éti csiga (*Helix pomatia*) gyűjtési és felvásárlási időszaka minden év április 1-jétől június 15-ig tart;

- a gyűjtési és hasznosítási engedély iránti kérelmet a természetvédelmi hatósághoz kell benyújtani;

- **védett természeti területen, illetve nemzetközi természetvédelmi egyezmény hatálya alá tartozó területen (így Natura 2000 területen is) éti csiga gyűjtése nem engedélyezhető;**

- kizárólag a 30 mm vagy annál nagyobb háztármérvű éti csiga gyűjthető.

Fotó: Kalotás Zsolt

Fotó: Hans Hillewaert

Fotó: pixabay

Agancsgyűjtés Natura 2000 területen:

A hullott agancs a területen vadgazdálkodást folytató szervezet tulajdonát képezi, gyűjtése csak megfelelő engedély birtokán végezhető. A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény 2. § d) pontja értelmében a hullatott agancs, valamint a vadászható szárnyas vad tojásának gyűjtésére, továbbá az elhullott vad tetemének elsajátítására a vadászati jogot gyakorló (amely általában civil szervezetként működő vadásztársaság, ritkábban gazdasági társaság) jogosult. A 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet „a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól szóló 79/2004. (V. 4.) FVM rendelet” 77. § (5) bekezdése szerint a vadászterületen a hullott agancsot, illetve az elhullott vad trófeáját a vadászatra jogosult előzetes írásbeli hozzájárulásával szabad gyűjteni. A szabályozás kiterjed az ország teljes területére, így belterületre is.

Közösségi és sportesemények folytatása Natura 2000 területen:

A Natura rendelet 9. § 2. bekezdésének értelmében védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges a talajfelszínen, száznál több fő részvételével zajló közösségi és tömegsportesemény rendezéséhez, valamint a technikai jellegű sporttevékenység folytatásához.

Technikai jellegű tevékenységnek esetén létszámtól függetlenül szükséges a természetvédelmi hatóság engedélye. Ilyen aktivitásnak minősül minden motorsport, valamint például a rádiókontrollal modellezés is.

Közlekedés Natura 2000 területen:

Védett területnek nem minősülő Natura 2000 területen az önálló helyrajzi számmal rendelkező közút korlátozás nélkül használható a KRESZ szabályainak betartása mellett rendszámmal és érvényes műszaki vizsgával rendelkező gépjárművel. Hasonló szabályozás vonatkozik az országos jelentőségű védett természeti területeken, amennyiben a közút nincs a forgalom elől elzárva. Fokozottan védett természeti területre csak hatósági engedély birtokában lehet belépni, még gyalogosan is.

Érvényes forgalmi és műszaki engedéllyel rendelkező enduro motorral az önálló helyrajzi számos közúton, az útburkolat típusától függetlenül, engedély nélkül használható (kivéve fokozottan védett természeti területen), míg a rendszám nélküli crossmotor és quad technikai eszköznek minősül.

Technikai és tömegsportok káros hatásai:

Az egyes élőhelytípusok különböző mértékben sérülékenyek taposás hatására, melynek mértéke nagyban összefügg a talaj típusával és a növényzet borításával. Intenzív mechanikai behatás, például nehézgépjárművek taposása következtében a talaj tömörödik, ezáltal megváltozik a szerkezete és vízgazdálkodása. A növényzet borítása kiritkul, az érzékenyebb fajok eltűnhetnek, míg a generalista és gyomfajok dominanciája megnő.

A motorok és quadok terepgeomija felszaggatja a gyepet, a természetes vegetáció kiterjedése ezáltal csökken. Nagyobb problémát okozhat, hogy a sérült talajfelszín megtelepedési kaput biztosít bizonyos gyom- és idegenhonos növényfajoknak. Később ezekről a bolygatott területekről terjednek tovább a természetes élőhelyekre az inváziós fajok. A taposás közvetlenül érintheti védett növény- és állatfaj egyedét, mint például a hajtások letaposása vagy a földalatti gumók, hagymák kiforgatása. A Természetvédelmi törvény értelmében tilos a védett növény- és állatfajok egyedeinek veszélyeztetése, engedély nélküli elpusztítása, károsítása, élőhelyeinek veszélyeztetése, károsítása, továbbá a védett állatfajok zavarása, szaporodásának és más élettevékenységének veszélyeztetése, lakó-, élő-, táplálkozó-, költő-, pihenő- vagy búvóhelyeinek lerombolása, károsítása.

Beruházás jellegű tevékenységek Natura 2000 területen:

Védett természeti területnek nem minősülő Natura 2000 területen tervezett beruházás esetében, amely nem szolgálja közvetlenül az érintett Natura 2000 terület természetvédelmi kezelését vagy ahhoz nem feltétlenül szükséges, azonban valamely Natura 2000 területre akár önmagában, akár más tervvel vagy beruházással együtt hatással lehet, a Natura rendelet 10. § (1) bekezdése szerint a terv vagy beruházás elfogadása, illetőleg engedélyezése előtt, a terv kidolgozójának, illetőleg a beruházást engedélyező hatóságnak vizsgálnia kell a terv, illetve beruházás által várhatóan a Natura 2000 terület jelölésének alapjául szolgáló, az 1-4. számú mellékletben meghatározott fajok és élőhelytípusok természetvédelmi helyzetére gyakorolt hatásokat.

Amennyiben az (1) bekezdés szerinti vizsgálat alapján a tervnek, illetve beruházásnak jelentős hatása lehet, hatásbecslést kell végezni. A terv kidolgozója, illetve a beruházó a Natura rendelet 14. számú mellékletének megfelelően hatásbecslési dokumentációt készít, amely alapján a hatásbecslést a természetvédelmi hatóság végzi. A hatásbecslés során - a 15. számú melléklet szerinti szempontokra figyelemmel - vizsgálni kell a tervnek vagy beruházásnak, illetve az azok megvalósítására vonatkozó egyéb ésszerű megoldásoknak a Natura 2000 terület jelölésének alapjául szolgáló, az 1-4. számú mellékletben meghatározott fajok és élőhelytípusok természetvédelmi helyzetére gyakorolt várható hatását.

A terv akkor fogadható el, illetve a beruházás akkor engedélyezhető, ha a hatásbecslés alapján megállapítható, hogy az a Natura 2000 terület kijelölésének alapjául szolgáló, az 1-4. számú mellékletben meghatározott fajok és élőhelytípusok természetvédelmi helyzetére, illetve a Natura 2000 területre kedvezőtlen hatással nem jár, továbbá - a 4. § (1) bekezdésre figyelemmel - nem ellentétes a jelölés céljaival.

Az a terv vagy beruházás, amely az ott megtalálható élővilágra vonatkozó adatok alapján jelentős hatással lehet valamely Natura 2000 területen előforduló, annak kijelölésének alapjául szolgáló, a 2. B) vagy 3. B) mellékletben felsorolt kiemelt közösségi jelentőségű fajra vagy a 4. B) mellékletben felsorolt kiemelt közösségi jelentőségű élőhelytípusra, kizárólag kiemelt fontosságú körülményekből fogadható el, illetőleg engedélyezhető.

A LIFE IP GRASSLAND-HU
(LIFE17 IPE/HU/000018) projekt az Európai Unió
LIFE Programjának támogatásával valósul meg.

Kiadja: Kiskunsági Nemzeti Park Igazgatóság, 6000 Kecskemét, Liszt Ferenc u. 19.
Tel.: +36 76/482-611, e-mail: titkarsag@knp.hu www.knp.hu, www.facebook.com/KiskunsagiNemzetiPark
Grafika: Szűcs Ferenc, Szöveg: Danyik Tibor, Borítófotó: Ábrám Örs,
Fotók: Hans Hillewaert, KNP archívum, Puskás József, Pixabay,
A pannon gyepek és kapcsolódó élőhelyek hosszú távú megőrzése az Országos Natura 2000 Priorizált
Intézkedési Terv stratégiai intézkedéseinek megvalósításával (LIFE17 IPE/HU/000018)
www.grasslandlifeip.hu, fb.com/grasslandlifeip